

УДК 342.951

І.Г. Орловська, магістр права, здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, провідний фахівець відділу організації навчального процесу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ

Статтю присвячено розгляду питання про легалізацію діяльності адвокатів, розглянуто стадії та етапи набуття юристом права займатися адвокатською діяльністю, як структурні елементи адміністративної процедури.

Ключові слова: легалізація, адвокат, атестація, адміністративна процедура, легалізація адвоката.

Статья посвящена рассмотрению вопроса о легализации деятельности адвокатов, рассмотрены стадии и этапы вступления юристом права заниматься адвокатской деятельностью, как структурные элементы административной процедуры.

Ключевые слова: легализация, адвокат, аттестация, административная процедура, легализация адвоката.

This article is devoted to the issue of the legalization of lawyers considered the stage and stages of acquiring a legal right to engage in advocacy as the structural elements of the administrative procedure.

Keywords: legalization, lawyer, certification, administrative procedure, legalization advocate.

Актуальність дослідження. Необхідність удосконалення інституту адвокатури в Україні після прийняття Закону України від 5.07.2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], обумовлена рядом фактів, зокрема не в повному обсязі врахування міжнародних зобов'язань, взятих Україною, перед Радою Європи. Як зазначалось у пояснювальній записці до проекту закону, – адвокатура відіграє важливу роль у житті українського суспільства, що, в свою чергу, вимагає від неї високої професійності, незалежності та ефективності щодо здійсненні своїх функцій. Прийняття, у зв'язку із цим, нового Закону про адвокатуру мало б сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах існуючого законодавства, адже, як стверджується, переважна більшість його положень не відповідає сучасному стану суспільних відносин і викликам, що постали перед українською адвокатурою [3].

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу [1]. У своєму Рішенні від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу) Конституційний Суд України зазначив, що гарантування кожному права на правову допомогу покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки зумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї допомоги. Провівши системний аналіз ст. 59 Конституції України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Конституційний Суд України дійшов висновку, що особа має право вільно отримувати допомогу адвоката. Тобто у такий спосіб держава бере на себе обов'язок забезпечувати можливість надання кваліфікованої правової допомоги [4].

Отже, провідним інститутом, який покликаний забезпечувати право кожного на отримання кваліфікованої правової допомоги, є адвокатура.

Багато людей кожного дня звертаються за юридичною допомогою до того чи іншого адвоката діяльність якого потребує легалізації.

Адвокати діють відповідно до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, виданого кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та мають право вести приватну практику, об'єднуватись у колегії та адвокатські об'єднання. Діяльність адвокатів чітко регулюється нормами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики, затверджених Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури. У випадку порушення вищезазначених норм закону, адвокат несе дисциплінарну відповідальність.

Стан дослідження. Проблемні легалізації адвокатів не приділялось належної уваги В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.В. Галуцько, Н.В.Галіцина, Т.О. Коломоєць, В. Колпаков, О. Кузьменко, О. Святоцький дане питання розглядаються в контексті дослідження інших більш загальних суспільних проблем. А із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» актуальність дослідження питання легалізації адвокатської діяльності стало особливо актуальним і має як теоретичну, так і практичну цінність.

Метою статті є виявлення основних стадій та етапів легалізації адвокатів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Наукова новизна полягає в тому що у статті отримало визначення «легалізація адвокатів», як сукупність адміністративних процедур щодо визначення спроможності кандидата в адвоката здійснювати адвокатську діяльність щодо захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом отримання посвідчення адвоката.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Тлумачного словника української мови легалізація – це перехід на легальне становище; надання законної сили; узаконення [12]. За таких умов концептуальна роль відводиться державі, її механізму, від якого вимагається організованість, чіткість діяльності та узгоджена взаємодія всіх його елементів.

Державна влада не може реалізовуватися сама по собі. Вона має бути представлена (виражена) в певних діях, які сприймаються як такі, що містять державно-владні накази керуючого впливу.

Професор В.Б. Авер'янов переконаний, що саме через форми державного управління відбувається реалізація компетенції органів. За формами можна дійти висновку про те, що і яким чином здійснюється в державних органах відповідно до їх компетенції. Правильне розуміння форм управлінської діяльності сприяє глибшому усвідомленню змісту цієї діяльності. Крім того, ефективність реалізації влади багато в чому залежить від правильного використання арсеналу форм діяльності. Вміле поєднання різних форм сприяє вдосконаленню організації управління, його впливу на суспільні процеси. За В.Б. Авер'яновим, під формами державного управління слід розуміти відмінні за своїм характером та наслідками способи зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади [6, с.276-277].

В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко вважають, що найпоширенішими є дві класифікації форм публічного управління: за значенням наслідків, які виникають у результаті використання тієї чи іншої форми, виділяють правові та неправові форми публічного управління; за способом реалізації методів управління виділяють такі форми: видання нормативних актів управління (встановлення норм права, адміністративна правотворчість); видання ненормативних актів управління (застосування норм права, видання індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво); укладання адміністративних договорів; здійснення юридично значущих дій; провадження організаційних дій; виконання матеріально-технічних операцій [9, с. 202].

Як зазначає Галуцько В. В., форма адміністративного права – це зовнішнє вира-

ження однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій публічної адміністрації, здійснене у рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети — публічного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави.

За характером і правовою природою форми адміністративного права поділяються на такі види: 1) видання адміністративних актів; 1.1) видання підзаконних нормативно-правових актів; 1.2) видання індивідуальних адміністративних актів; 2) укладення адміністративних договорів; 3) вчинення інших юридично значущих адміністративних дій; 4) здійснення матеріально-технічних операцій [8].

Однак провідним елементом механізму легалізації є адміністративні процедури.

Під категорією адміністративної процедури Т. О. Коломоєць, Н.В. Галіцина розуміють встановлені законодавством правила, порядок і умови (зразок) вчинення процесуальних дій щодо розгляду, розв'язання і вирішення конкретної адміністративної справи в сфері публічного управління [10, с.37].

У своєму дисертаційному дослідженні Лагода О.С. визначає адміністративну процедуру як встановлений законом порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [11].

Важливими органічними елементами, що характеризують структуру адміністративних процедур, є стадії, етапи, процесуальні дії.

В юридичній енциклопедії зазначається, що стадія (грец.— стадія, період) — певний період (етап) у розвитку того чи ін. явища, який має свої якісні особливості та відмінності. В галузі права розрізняють стадії як етапи в розвитку певного юридичного процесу — виборчого, законодавчого, цивільного, кримінального тощо [14].

Стадією вважається така відносно самостійна частина послідовно здійснюваних процесуальних дій, яка разом з загальними завданнями має притаманні тільки їй цілі та особливості, що стосуються учасників процесу, їх прав та обов'язків, термінів здійснення процесуальних дій і характеру процесуальних документів, які оформляються [13, с.171].

Процесуальна стадія - це відносно уособлена, відділена часом та логічно пов'язана сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення певної мети та вирішення відповідних завдань конкретного адміністративного провадження, що характеризуються колом суб'єктів і закріплюється у процесуальних актах [7, с.192].

У процесі легалізації адвокатів можна виділити такі стадії: 1) перевірка кандидатського мінімуму особи, що бажає отримати посвідчення адвоката; 2) перевірка теоретичних знань і навичок кандидата; 3) перевірка практичного досвіду кандидата.

Стадія перевірка кандидатського мінімуму особи, що бажає отримати посвідчення адвоката складається з двох етапів: етап подачі документів; етап отримання допуску до складання кваліфікаційного іспиту.

Так, згідно ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»[2]: адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Не може бути адвокатом особа, яка: 1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину,

а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; 2) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною; 3) позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, - протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю; 4) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, - протягом трьох років з дня такого звільнення [2].

Заявник подає до атестаційної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі - КДКА), згідно Порядку складання кваліфікаційних іспитів у регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури [14], заяву про допуск до складання кваліфікаційних іспитів і видачу Свідоцтва та: нотаріально засвідчену копію диплому про вищу юридичну освіту; документи про відповідність отриманої за межами України вищої юридичної освіти (вразі отримання такої освіти) кваліфікаційним вимогам, що пред'являються законодавством України до набуття кваліфікаційного рівня спеціаліста (магістра) за спеціальністю «Правознавство», якщо інше не встановлено законами України чи міжнародними або двосторонніми договорами, ратифікованими Україною; документ, що підтверджує стаж роботи у галузі права не менше двох років; документ про місце роботи і посаду на момент подання заяви; довідку компетентної установи про відсутність судимості; документ, який підтверджує законність підстав перебування на території України (для іноземців і осіб без громадянства).

Одночасно з поданням названих документів пред'являється документ, що посвідчує особу заявника. Документом, який підтверджує наявність вищої юридичної освіти, визнається диплом вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації за спеціальністю «Правознавство», «Правоохоронна діяльність» з присвоєнням кваліфікації «спеціаліст» або «магістр».

Документом, що посвідчує особу Заявника, є: для громадян України - паспорт громадянина України; для іноземців та осіб без громадянства - паспортний документ (національний паспорт або інший документ, який його замінює), виданий країною походження.

КДКА перевіряє відповідність особи вимогам. Строк розгляду заяви про допуск до складання кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати тридцяти днів з дня її надходження.

За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури приймає рішення про: 1) допуск особи до кваліфікаційного іспиту; 2) відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту.

Особі, яка звернулася із заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту, повідомляється про прийняте рішення письмово протягом трьох днів з дня його прийняття.

На стадії перевірки теоретичних знань і навичок кандидата особа, яку допустили до кваліфікаційного іспиту, яка виявила бажання стати адвокатом, полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону. Таким чином, особа проходить атестування, що відбувається у два етапи: етап здачі кваліфікаційного письмового іспиту; етап здачі кваліфікаційного усного іспиту.

Юридичний енциклопедичний словник під редакцією А.Я. Сухарева визначає атестацію як визначення кваліфікації працівника з метою перевірки відповідності його займаній посаді. Проводиться для найбільш раціонального використання фахівців, підвищення ефективності їх праці й відповідальності за доручену справу, сприяє подальшому поліпшенню підбору й вихованню кадрів, підвищенню їх ділової

кваліфікації й ідейно-політичного рівня [15, с. 25-26].

Кваліфікаційні іспити проводяться не рідше одного разу на три місяці. Першим складається письмовий іспит. Голова атестаційної палати КДКА чи його заступник, або за його (їх) дорученням - інші члени атестаційної палати КДКА пропонують Заявнику, який з'явився на іспит, обрати один з білетів письмового іспиту.

До білету з письмового іспиту включаються три практичних завдання зі складання правових документів. Для виконання завдань з письмового іспиту Заявнику надається до трьох годин часу. Після спливу встановленого на складання письмового іспиту часу Заявник здає роботу для подальшої перевірки до атестаційної палати.

Головуючий на засіданні атестаційної палати КДКА доручає членам палати здійснити перевірку робіт з письмового іспиту. Письмовий іспит оцінюється палатою за двома критеріями: «задовільно» або «незадовільно». Письмовий іспит зараховується, якщо Заявник задовільно виконав всі завдання білету з письмового іспиту.

Після цього заявник обирає один з білетів усного іспиту, після підготовки усних відповідей, він доповідає перед членами палати, які мають право ставити Заявнику додаткові запитання з метою з'ясування рівня його знань.

Усна відповідь зараховується, якщо Заявник задовільно відповів на всі питання білету. За результатами складання письмового та усного кваліфікаційних іспитів, які оголошуються Заявнику одночасно, атестаційна палата КДКА приймає рішення про: видачу свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту; відмову у видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту.

Особі, яка склала кваліфікаційний іспит, протягом десяти днів з дня складення кваліфікаційного іспиту кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури безоплатно видає свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту.

Свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту дійсне протягом трьох років з дня складення іспиту[5].

У фінальній стадії кандидат проходить перевірку практичного досвіду, що складається з: етапу стажування та етапу винесення рішення стосовно кандидата за результатами стажування.

Стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Стажистом адвоката може бути особа, яка на день початку стажування має дійсне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Стажування може здійснюватися у вільний від основної роботи час стажиста. Керівником стажування може бути адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років. В одного адвоката можуть проходити стажування не більше трьох стажистів одночасно. Рада адвокатів регіону може призначити керівника стажування з числа адвокатів, адреса робочого місця яких знаходиться у відповідному регіоні.

Від проходження стажування звільнюються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

За результатами стажування керівник стажування складає звіт про оцінку стажування та направляє його раді адвокатів регіону. Результати стажування оцінюються радою адвокатів регіону протягом тридцяти днів з дня отримання звіту.

За оцінкою результатів стажування рада адвокатів регіону приймає рішення

про: 1) видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; 2) продовження стажування на строк від одного до трьох місяців.

Стажист адвоката та керівник стажування повідомляються про прийняте рішення письмово протягом трьох днів з дня його прийняття [5].

Особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Таким чином, легалізація діяльності адвокатів здійснюється через 4 стадії, що включають в себе 6 етапів.

Висновок. Отже, легалізація адвокатів — це сукупність форм діяльності суб'єктів адміністративного права та адміністративних процедур щодо визначення спроможності кандидата в адвоката здійснювати, за своїми професійними, діловими та моральними якостями, адвокатську діяльність щодо захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом отримання посвідчення адвоката.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України від 05.07. 2012 р. №5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Офіційний вісник України. — 23 липня 2012. — №62.
3. Пояснювальна записка до законопроекту «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: [Електронний ресурс] // офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голована Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення статті 59 Конституції України (справа про правову допомогу) від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 79. — Ст. 2694.
5. Порядок складання кваліфікаційних іспитів у регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури: затверджено протоколом Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури України // Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури. — 2013. — Режим доступу: <http://vkdk.org>.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: [підручник: У 2т. Т. 1 Загальна частина] / ред.. колегія: В.Б. Авер'янов(голова). — К.: Юридична димка, 2004. — 584 с.
7. Бандурка О.М. Адміністративний процес: підручник / О.М. Бандурка, М.М. Тищенко. — К., 2002. — 288 с.
8. Галуцько В.В. Поняття, класифікація та зміст форм адміністративного права»: [Електронний ресурс] / В.В. Галуцько // ACTUAL PROBLEMS OF CORRUPTION PREVENTION AND COUNTERACTION. — 2011. — Режим доступу: <http://www.law-property.in.ua/>
9. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 544 с.
10. Коломоєць Т.О. Адміністративно-правове регулювання порядку створення і діяльності товариств з обмеженою відповідальністю в Україні: монографія / Т. О. Коломоєць, Н. В. Галиціна. — Запоріжжя: ЗНУ, 2010. — 290 с.
11. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: [Електронний ресурс] . — 12 серпня 2010. — Режим доступу: <http://www.info-works.com.ua/disertacia/pravo/635.html>
12. Легалізація: [Електронний ресурс] / Тлумачний словник української мови. — 15 березня 2013. — Режим доступу: <http://eslovník.com/легалізація>
13. Овсянко Д.М. Административное право: учебное пособие / Д.М. Овсянко. — М., 2001. — 468 с.
14. Юридический энциклопедический словарь / под ред.. А. Я. Сухарева. — М.: сов. энцикл., 1984. — 415 с.